

4. Про правовий режим земель охоронних зон об'єктів магістральних трубопроводів: Закон України від 17.02.2011 № 3041-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3041-17#Text> (дата звернення: 26.09.2025).

5. Постанова Касаційного господарського суду Верховного Суду від 15.07.2025 у справі № 509/3712/16-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98368266> (дата звернення: 26.09.2025).

6. Кодекс України про надра: Кодекс України від 27.07.1994 р. № 132/94-BP / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 27.09.2025).

7. Рішення Господарського суду міста Києва від 29 січня 2024 року у справі № 910/19365/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117275707> (дата звернення: 27.09.2025).

**Єрмоїна Ю. Ю.,
Науковий керівник: Сушицька Ю. О.,
старший викладач кафедри права
та правоохоронної діяльності
Державний університет «Житомирська політехніка»,
м. Житомир**

ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Європейський Союз приділяє значну увагу розвитку системи охорони інтелектуальної власності, що підтверджується широким масивом директив і регламентів у цій сфері. В умовах євроінтеграції Україна зобов'язана адаптувати своє законодавство до європейських стандартів, аби забезпечити ефективний захист прав авторів, винахідників та представників креативних індустрій.

Актуальність проблеми зумовлюється тим що в умовах сучасного глобалізованого світу інтелектуальна власність відіграє визначальну роль у стимулюванні інноваційного розвитку, сприяння науково-технічному прогресу та формуванні основ для зміцнення міжнародної конкурентоспроможності держав.

Над проблематикою удосконалення права інтелектуальної власності працювали А. Крусян, О. Кохановська та інші.

У цьому контексті, реформування та покращення законодавчої бази в сфері інтелектуальної власності набувають виняткової важливості. Така потреба випливає з необхідності узгодження вітчизняного законодавства з європейськими нормами, збільшення рівня захисту авторських та суміжних прав, активізації протидії незаконному використанню інтелектуальних продуктів, а також оптимізації процедур патентування для гарантування прозорості та ефективності функціонування цієї системи в сучасних ринкових реаліях.

Мета дослідження полягає у вивченні особливостей правового регулювання інтелектуальної власності в Україні та Європейському Союзі, аналізі проблем і недоліків національної системи захисту прав інтелектуальної власності, а також розробці рекомендацій щодо її вдосконалення з урахуванням європейських стандартів і процесів євроінтеграції.

У Європейському Союзі діє складна, добре організована та уніфікована система захисту інтелектуальної власності, яка охоплює широкий спектр правових аспектів, включаючи авторське право, суміжні права, права на торговельні марки та промислові зразки. З першого червня дві тисячі двадцять третього року цей список збагачено унітарними патентами, що ще більше відкриває можливості для юридичного врегулювання в рамках Союзу. На противагу цьому, в Україні питання охорони інтелектуальної власності все ще вирішуються менш ефективно, що породжує значні перешкоди для власників прав.

У науковій доктрині, як зазначає О. Кохановська, саме поняття «інтелектуальна власність» є умовним і дискусійним, оскільки воно не завжди коректно відображає нематеріальний характер результатів творчої діяльності. Вчена підкреслює, що «питання, про які саме права йдеться, залишається в доктрині права дискусійним», а сама категорія «інтелектуальна власність» є радше історичною традицією, ніж точним юридичним визначенням [3,с.52].

У нашій країні, попри існування сформованої нормативно-правової бази, залишається чимало питань, які чинне законодавство поки не врегулює. Серед основних проблем у сфері охорони прав інтелектуальної власності можна виділити такі: поширення піратської продукції, тривалий процес реєстрації патентів і торгових марок, а також недостатнє інформаційне забезпечення діяльності в цій галузі.

Крім того, норми ст. 41 Конституції України не відповідають нормам ст. 54 Конституції України щодо визначення суб'єкта права інтелектуальної власності. Наприклад, у ст. 41 встановлено, що право володіти, користуватись і розпоряджатись результатами власної інтелектуальної, творчої діяльності належить «кожному» (ч. 1 ст. 41), проте, згідно з ч. 1 і 2 ст. 54 «захист інтелектуальної власності» гарантується лише «громадянам» (ч. 1 ст. 54), а також тільки «кожний громадянин» має право на результати своєї інтелектуальної діяльності (ч. 2 ст. 54). Враховуючи міжнародні норми у сфері інтелектуальної власності та напрямки конституційно-правових реформ у сучасній Україні, вважається необхідним уніфікувати положення цих статей і внести поправки до ст. 54 Конституції України, а саме: у ч. 1 замінити слово «громадянам» на слово «кожному»; та у ч. 2 виключити слово «громадянин». [4, с.22].

Важливо також відзначити суттєву різницю між практикою захисту прав інтелектуальної власності в Україні та ЄС, яка проявляється у різному рівні інституційної організації та ефективності правозастосування.

У Європейському Союзі функціонує низка спеціалізованих органів, зокрема Відомство з інтелектуальної власності ЄС (EUIPO), яке забезпечує реєстрацію торговельних марок та промислових зразків, а також Єдиний патентний суд, що з 2023 року дозволяє здійснювати більш швидкий та ефективний захист патентних прав.

у 2024 році в EUIPO було подано понад 303 000 заявок на торговельні марки Європейського Союзу (EUTM) та зареєстровані промислові зразки Співтовариства (RCD).

Це на 4% більше, ніж у 2023 році, і завдяки цьому 2024 рік став другим найкращим роком в історії Управління інтелектуальної власності Європейського Союзу (EUIPO), одразу поступаючись рекордному 2021.

Розглядаючи торговельні марки у 2024 році, EUIPO отримало 180 451 заявку на торговельні марки ЄС у 2024 році, що на 2,7% більше, ніж у 2023 році [7].

Крім того, згідно з Угодою про Уніфікований патентний суд, у випадку збитків, спричинених порушенням права ЄС, передбачається, що відповідальність покладається саме на ту державу-учасницю Угоди, чий території діє юрисдикція Уніфікованого патентного суду[5,с.84-85].

В Україні аналогічну роль виконує Вищий суд з питань інтелектуальної власності, заснований у 2017 році. Саме у вересні 2017 року Вища кваліфікаційна комісія суддів України оголосила конкурс на заповнення вільних місць суддів першої інстанції ІР-Суду, а в жовтні 2018 року розпочався конкурс до Апеляційної палати. На кінець березня 2025 року Вища кваліфікаційна комісія суддів України ще не завершила проведення конкурсних процедур. При цьому конкурс на посади суддів ІР-Суду першої інстанції перебуває на заключній фазі. Отже, незважаючи на створення суду указом Глави держави, він не функціонує, а кошти, передбачені щорічно для його забезпечення, залишаються невикористаними у відповідному бюджетному періоді[1].

Тривалий процес добору на вакантні посади у Вищому суді з інтелектуальної власності погіршує стан розгляду конфліктів у цій галузі. По-перше, господарські суди, які розглядають

справи подібної тематики, переобтяжені та не в змозі вчасно й якісно виносити рішення. По-друге, затяжний конкурс на суддівські посади знижує мотивацію кандидатів; значна частина з них не має стабільного робочого місця і втрачає певні професійні навички [2, с.385].

Слід звернути увагу на таку організацію як WIPO (всесвітня організація інтелектуальної власності). Україна стала 15-ю країною, яка наповнюватиме міжнародну платформу WIPO ALERT переліком сайтів з порушеннями авторських прав, формуватиме та вестиме національний перелік таких вебсайтів [6].

Отже, Україна стикається із гострим необхідністю удосконалення системи захисту прав інтелектуальної власності. Для досягнення цієї мети потрібно вирішити низку основних задач: привести нормативно-правову базу у відповідність із нормами ЄС, спростити процес отримання патентів і реєстрації торгових марок, скоротивши строки розгляду та уніфікувавши етапи, встановити спеціалізований суд, який би розглядав справи інтелектуальної власності, та гарантувати його дієву роботу, підвищити ефективність боротьби з піратською та контрафактною продукцією, використовуючи новітні цифрові інструменти, зокрема WIPO ALERT, а також підвищити правову обізнаність населення та його розуміння інтелектуальної власності. Запровадження зазначених заходів гарантуватиме надійний захист інтересів авторів і винахідників, стимулюватиме інноваційний розвиток та сприятиме інтеграції України у правову систему Європейського Союзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Відкрита позиція Комітету Асоціації правників України щодо доцільності існування Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Асоціація правників України (UBA). 14 березня 2025. URL: <https://surl.lu/vktbyl> (дата звернення: 06.09.2025).
2. Кісліцина І. Утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності в Україні: дискусійні питання. Підприємство, господарство і право. Серія "Судоустрій". 2020. № 7. С.383-388 URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/7/66.pdf> (дата звернення 25.09.2025).
3. Кохановська О.В. Основні теорії права інтелектуальної власності та їх вплив на розвиток сучасного законодавства в Україні. Право України. Юридичний журнал. Науково-практичне фахове видання. 2011. №5. С. 52-59 URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/Kohanovska_52-59.pdf
4. Крусан А.Р. Актуальні проблеми права інтелектуальної власності в Україні: конституційно-правовий контекст. Юридичний вісник. Одеса: Гельветика. 2019. № 4. С. 21-29. URL: <https://surl.li/fttixa>
5. Маринів І.І. Колективна відповідальність держав-учасниць Угоди про Уніфікований патентний суд при порушенні права ЄС. Право та інновації. 2023. № 1 (41). С. 83-89. URL: <https://surl.li/ihzmzl> (дата звернення: 24.09.2025)
6. Україна зробила ще один крок на шляху до європейської інтеграції. Комітет з питань економічного розвитку. Верховна Рада України. URL: https://komprompol.rada.gov.ua/news/main_news/75382.html (дата звернення: 07.09.2025).
7. Growth in trademark and design applications in 2024. The Trademark Lawyer. 2024. URL: <https://trademarklawyermagazine.com/growth-in-trademark-and-design-applications-in-2024> (дата звернення: 04.09.2025).